

УДК 338.2:339.747+339.73

О. М. Непомнящий,

д. н. з держ. упр.,

Президент, Громадська спілка "Міждержавна гільдія інженерів-консультантів", м. Київ

Ю. Г. Прав,

к. е. н., віце-президент, Всеукраїнська громадська організація "Гільдія інженерів технічного нагляду за будівництвом об'єктів архітектури", м. Київ

АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ФІНАНСУВАННЯ МІЖНАРОДНИМИ ФІНАНСОВИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЕКТІВ В УКРАЇНІ

A. Nepomnyashchii,

Doctor of Science in Public Administration, President,

Public Union "Interstate guild of the consulting engineers", Kiev

Yu. Prav,

PhD of economic science, Vice President, Ukrainian public organization

"Guild of the engineers of the technical supervision by the construction of architectural objects", Kiev

ANALYSIS OF THE MODERN STATE OF FUNDING BY THE INTERNATIONAL FINANCIAL ORGANIZATIONS OF THE INVESTMENT PROJECTS IN UKRAINE

У статті досліджено теоретичні та методичні положення сучасного стану співробітництва України з міжнародними фінансовими організаціями. Узагальнено низку важливих тенденцій фінансування інвестиційних проектів міжнародними фінансовими організаціями в Україні. Доведено, що серед найбільших міжнародних фінансових організацій, що проводять свою діяльність в Україні у сфері модернізації національної економіки, є Європейський банк реконструкції та розвитку і Європейський інвестиційний банк. Зазначено, що співпраця з Європейським банком реконструкції та розвитку і Європейським інвестиційним банком є необхідною умовою для вступу до більшості міжнародних фінансових організацій і саме завдяки їх підтримці Україна може вийти на світові фінансові ринки. Показано, що не менш важливим стратегічним партнером України у формуванні сучасної ринкової економіки, здійсненні необхідних структурних реформ і модернізації державних фінансів є Міжнародний банк реконструкції та розвитку. Обґрунтовано вектори взаємодії України з міжнародними фінансовими організаціями та визначено їх основні орієнтири.

In this paper the theoretical and methodological positions of the current state of Ukraine's cooperation with international financial organizations are investigated. The number of important trends of financing of the investment projects by the international financial institutions in Ukraine is generalized. It is proved that among the major international financial institutions that carries out their activities in Ukraine in the sphere of modernization of the national economy, are the European Bank for Reconstruction and Development and European Investment Bank. It is noted that the cooperation with the European Bank for Reconstruction and Development and European Investment Bank is a necessary condition for the entering to the major international financial institutions and it is through their support Ukraine may enter the world financial markets. It is shown that no less important strategic partner of Ukraine in the formation of a modern market economy, in the implementation of the necessary structural reforms and in the modernization of public finance is the International Bank for Reconstruction and Development. Vectors of interaction of Ukraine with international financial organizations are grounded and their main targets are defined.

Ключові слова: міжнародні фінансові організації, сучасний стан співробітництва, Європейський банк реконструкції та розвитку, Міжнародний банк реконструкції та розвитку.

Key words: international financial institutions, the current state of cooperation, European Bank for Reconstruction and Development, International Bank for Reconstruction and Development.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Світова практика державно-управлінської діяльності України висуває нові вимоги до економічної політики держави,

яка полягає у необхідності співробітництва країни з міжнародними фінансовими організаціями (далі — МФО). Досвід такого співробітництва потребує об'єктивного узагальнення, що й обумовлює необхідність цього дослідження.

На нашу думку, на сьогодні МФО все більше впливають на міжнародні економічні відносини України, оскільки

Таблиця 1. Проекти ЄБРР та ЄІБ в Україні

Назва Проекту	Сума позики	Виконавець	Термін реалізації проекту, рр.
Будівництво повітряної лінії 750 кВ, Запорізька АЕС - Каховська	175 млн євро	Міністерство енергетики та вугільної промисловості України	2012-2016
Будівництво повітряної лінії 750 кВ, Рівненська АЕС - Київська	150 млн євро	Міністерство енергетики та вугільної промисловості України	2009-2017
Реабілітація гідроелектростанцій	200 млн євро	Міністерство енергетики та вугільної промисловості України	2012-2018
Завершення будівництва метрополітену у м. Дніпрі	152 млн євро	Дніпровська міська рада	2015-2016
Впровадження швидкісного руху пасажирських поїздів на залізницях України	120 млн євро	Міністерство інфраструктури України	2007-2016
Реалізація зведеної програми підвищення безпеки АЕС України	300 млн євро	Міністерство енергетики та вугільної промисловості України	2013-2016
Модернізація магістрального газопроводу "Уренгой-Помари-Ужгород"	150 млн євро	Міністерство енергетики та вугільної промисловості України	Орієнтовно, до 2020
Європейські дороги України II	450 млн євро	Державне агентство автомобільних доріг України	2011-2018

Джерело: [2].

ки забезпечують організацію і рух значної частини світових інвестицій, що регулюють купівлю та продаж валюти для фінансування експорту та імпорту. Співпраця з такими інститутами української національної економіки дає можливість зовнішнього фінансування, що дозволяє покривати дефіцит платіжного балансу і бюджету, реалізувати довгострокові інвестиційні проекти, які відповідають стратегічним напрямкам економічного розвитку держави.

Слід усвідомлювати, що потреба України в підтримці МФО викликана наступним: по-перше, Україна, поки що, практично не має ніякого реального доступу до міжнародних фінансових ринків. Зовнішнє фінансування вона може отримати переважно з офіційних джерел, головне з яких — це Міжнародний валютний фонд (далі — МВФ). У практиці розглядається і одностороннє фінансування з боку таких країн, як Сполучені Штати Америки, Японія, однак, як правило, воно здійснюється через домовленості з МВФ. По-друге, політика МВФ, яка проводиться в Україні і пов'язана з грошовою підтримкою, спрямована на стабілізацію соціально-економічної ситуації в країні.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ, В ЯКИХ ЗАПОЧАТКОВАНО РОЗВ'ЯЗАННЯ ДАНОЇ ПРОБЛЕМИ І НА ЯКІ СПИРАЄТЬСЯ АВТОР, ВИДІЛЕННЯ НЕ ВИРІШЕНИХ РАНІШЕ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ, КОТРИМ ПРИСВЯЧУЄТЬСЯ ОЗНАЧЕНА СТАТТЯ

У статті використані доробки сучасних вітчизняних та зарубіжних вчених щодо питань реалізації проектів МФО в Україні — О. Арсенюка [7], В. Бодрова [8], Д. Венцковського [1], В. Вовчака [9], О. Дунаса [10], І. Іваніненко-Свинцицької [6], Г. Мар'янович [4], А. Філіпенка [5], Г. Шатковської [3] та ін.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою статті є обґрунтування напрямів забезпечення результативного співробітництва України з МФО.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ З ПОВНИМ ОБґРУНТУВАННЯМ ОТРИМАНИХ НАУКОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

МФО відіграють важливу роль у стабілізації міжнародного фінансового середовища України, яке дотепер відчуває масштабні негативні наслідки фінансово-економічної кризи 2008—2009 років. Сучасне розуміння їхньої ролі в розбудові національних економік охоплює значно ширше коло питань, ніж у традиційному сприйнятті МФО як джерел порівняно недорогих фінансових ресурсів. Зокрема йдеться про посилення стабілізаційної функції для суверенних фінансів і міжнародної банківської системи, а також набуття цими МФО статусу стратегічного інвестора для локальних економік, таких як вітчизняна [1, с. 14].

У цілому вважаємо, що міжнародна технічна допомога та інвестиційні проекти МФО за своїми завданнями та цілями доповнюють один одного, сприяючи здійсненню в Україні інституційних реформ і структурної перебудови економіки, розвитку підприємництва та іншим ринковим перетворенням.

Проведений аналіз стану фінансування інвестиційних проектів МФО в Україні дає змогу виокремити низку важливих тенденцій, основними з яких є:

1. Сумарна вартість проектів МФО, що реалізуються, — 4.9 млрд євро та 3.1 млрд доларів, з них використано 1.1 млрд євро та 0.8 млрд доларів.

2. У розрізі МФО найвища вибірка проектів, що фінансуються Європейським банком реконструкції та розвитку (далі — ЄБРР), — 43.5 %. У розрізі проектів, що фінансуються Міжнародним банком реконструкції та розвитку (далі — МБРР), вибірка становить 25.5 %, Європейським інвестиційним банком (далі — ЄІБ) — 12.24%.

Таблиця 2. Проекти МБРР в Україні

Назва Проекту	Сума позики	Виконавець	Термін реалізації проекту, рр.
Поліпшення охорони здоров'я на службі у людей	214, 73 млн євро	Міністерство охорони здоров'я України	2015-2020
Модернізація системи соціальної підтримки людей	300 млн євро	Міністерство соціальної політики України	2014-2020
Проект підвищення енергоефективності в секторі централізованого водопостачання України	315,5 млн євро	Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України	2014-2020
Проект розвитку міської інфраструктури - 2	350 млн євро	Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України	2014-2020
Проект розвитку дорожньої галузі	560 млн євро	Державне агентство автомобільних доріг України	2016-2021
Другий проект покращення автомобільних доріг та безпеки руху	450 млн євро	Державне агентство автомобільних доріг України	2012-2016
Проект з енергоефективності	200 млн євро	АТ "Укресімбанк"	2011-2017
Проект з передачі електроенергії - 2	330 млн євро	Міністерство енергетики та вугільної промисловості України	2015-2020
Проект з передачі електроенергії	200 млн євро	Міністерство енергетики та вугільної промисловості України	2008-2016
Проект реалізації гідроелектростанцій	166 млн євро	Міністерство енергетики та вугільної промисловості України	2006-2016

Джерело: [2].

3. Вибірка є суттєво вищою в проектах, де кінцевим бенефіціаром є державні компанії.

4. Найбільші проблеми мають місце в реалізації проектів, де кінцевими бенефіціарами є муніципалітети/комунальні підприємства, а координаторами — центральні органи виконавчої влади.

Серед найбільших міжнародних фінансових організацій, що проводять свою діяльність в Україні у сфері модернізації національної економіки, є ЄБРР та ЄІБ. Слід зазначити, що співпраця з ЄБРР та ЄІБ є необхідною умовою для вступу до більшості МФО і саме завдяки їх підтримці Україна може вийти на світові фінансові ринки.

Проаналізувавши досвід взаємодії України з ЄБРР та ЄІБ слід звернути увагу, що сьогодні спостерігається суттєвий прогрес у розвитку їхнього співробітництва, що засвідчує здійснений аналіз стану імплементації проектних ідей загальною вартістю — 1 млрд 697 млн євро (див. табл. 1).

Отже, на сьогодні на стадії реалізації знаходиться 7 проектів загальною вартістю 1 млрд 577 млн євро. Підсумовуючи зазначимо, що співробітництво України з ЄБРР та ЄІБ за майже 20 років зазнало істотних трансформацій. На сьогодні ключовою характеристикою є системність такого співробітництва, отже наша країна розглядається як стратегічний партнер для інвестування [3, с. 371—373; 4 с. 196—197]. У зв'язку з цим розширення співпраці України з ЄБРР і ЄІБ є перспективним, оскільки ці організації активно беруть участь в розвитку соціально-економічної інфраструктури, зокрема ЄБРР підтримує торгове фінансування в Україні.

Не менш важливим стратегічним партнером України у формуванні сучасної ринкової економіки, здійсненні необхідних структурних реформ і модернізації державних фінансів є МБРР (див. табл. 2).

Специфіка співробітництва з МБРР полягає, зокрема, у доміантній ролі механізму аналітично-дорадчої допомоги підтримки реформ. Цим обумовлюється цільовий характер надання позик. Якщо кредитні програми ЄБРР фінансують окремі точкові проекти в межах установлених сфер, то проекти МБРР охоплюють пріоритетну галузь [5, с. 180].

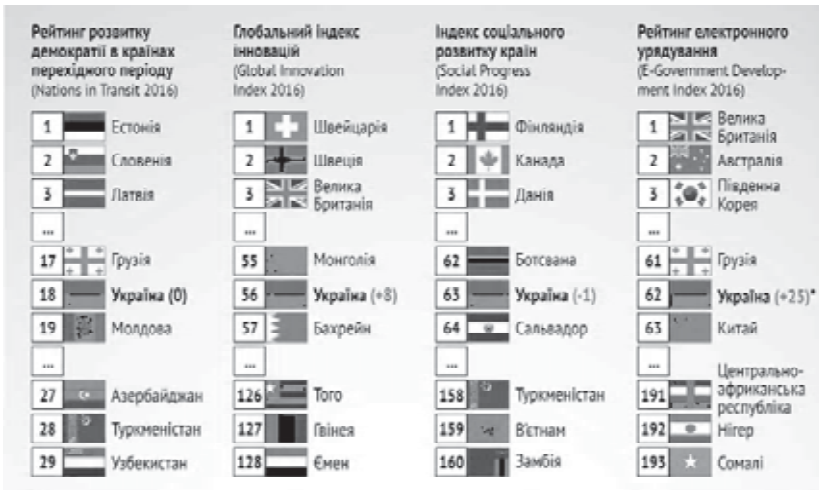
Слід акцентувати на тому, що за останні два роки Україна зробила низку кроків, які сприяли поліпшенню її відносин з МБРР. Це включає початок переговорів щодо угоди про спрощення візового режиму та угоди про повторний в'їзд, відновлення діалогу між Україною і ЄС з прав людини, підписання угоди про співпрацю за механізмом раннього попередження в енергетичній сфері, а також активну участь України у Східному партнерстві.

Щодо подальших перспектив співробітництва з МБРР, то у 2016 році за підтримки Світового банку (далі — СБ) планується започаткування проекту Гарантія СБ на оплату з постачання газу НАК "Нафтогаз" та ін. [6, с. 56—57; 7, с. 56].

Однак, незважаючи на все вищесказане, існує ряд проблем у формуванні сприятливого економічного середовища щодо інвестиційної діяльності МФО, а саме:

- низька інституційна спроможність бенефіціарів;
- низька якість підготовки проектів;
- довготривалий відбір учасників проектів;
- різні вимоги до структурування і реалізації проектів у різних МФО;
- невідповідність мети проектів політиці Міністерства фінансів України;
- низький попит на кредити в іноземній валюті та ін [8, с. 57].

Вважаємо, що такий стан справ обумовлений, у першу чергу, незавершеним процесом переходу нашої країни до

УКРАЇНА В СВІТОВИХ РЕЙТИНГАХ 2016 РОКУ

Рис. 1. Україна у світових рейтингах

Джерело: [9].

ринкових відносин, який потребує оптимізації власного економічного, організаційного, фінансового і т.д. потенціалу та використання, в результативному напрямку, міжнародної валютно-фінансової співпраці, управлінського досвіду.

Наприклад, очевидно, що небажання МВФ надавати нашій країні черговий транш пакету макрофінансової допомоги не випадкове. Протягом останнього року Україна сильно втратила позиції у світовому рейтингу інвестиційної привабливості, опинившись на одному рівні з такими країнами, як Алжир та Ірак (див. рис. 1).

Втім не виключаємо можливості, що між МВФ і Україною можуть розпочатися нові переговори щодо надання кредиту. Кожна сторона має в цьому свій інтерес. МВФ буде знову намагатися "дотиснути" Україну, вимагаючи реформ в дусі "вашигтонського консенсусу", а Україна має інтерес вести переговори тому, що вони підвищують її кредитний рейтинг, показуючи іншим потенційним кредиторам, що вона перспективна і т.ін.

На нашу думку, для того, щоб удосконалити механізм взаємодії України з МФО та підвищити її результативність необхідно:

- оптимізувати механізми та інструментарій управління державним боргом, забезпечуючи при цьому поступове його скорочення;

- переорієнтувати напрямки залучення коштів з підтримки рівня поточного споживання на структурну та інноваційну перебудову виробничого потенціалу національної економіки;

- здійснити трансформацію вітчизняного законодавства відповідно до норм міжнародного права і сприяти укладанню необхідних міжнародних угод з питань валютно-фінансових відносин;

- раціоналізувати кадрове забезпечення в міжнародній сфері;

- побудувати основи конкурентного ринкового середовища;

- забезпечити стабільність і внутрішню конвертованість національної грошової одиниці та ін.

Вважаємо, що основними принципами та інструментами, які мають бути покладені в майбутні напрями співпраці України з МФО і сприяти залученню додаткових фінансів до національної економіки, є:

- партнерство — узгодженість спільних цілей, яка досягається шляхом консультацій та на основі консенсусу представників влади, ділових кіл, освітніх установ, організацій громадянського суспільства та інших зацікавлених сторін;

- спільна участь та зацікавленість — забезпечення широкої соціальної згоди, громадської підтримки, зацікавленості діяти в напрямку спільних цілей, взаємної довіри, спільної відповідальності і підзвітності, а також захист від спроб окремих суб'єктів розвитку задовольнити лише власні інтереси [10, с. 150—151];

- сталість — результат застосування ustalених принципів і методологічних інструментів, а саме: баланс і узгодженість стратегічних і операційних елементів (цілей, заходів, програм);

- інтеграція — досягнення широкої участі всіх зацікавлених сторін та забезпечення їх потреб на регіональному рівні через розробку спільних заходів;

- інновація — визначення оптимальних і оригінальних дій у вигляді проектів з метою максимально ефективного використання наявних ресурсів;

- узгодженість, ієрархія та взаємопов'язаність — передбачення у планувальних документах нижчого рівня узгодженості з планами вищого рівня;

— паритетність — забезпечення рівних можливостей доступу об'єктів регіональної політики до ресурсів державної фінансової підтримки регіонального розвитку;

— субсидіарність — передача владних повноважень на найнижчий рівень управління для найбільш ефективної реалізації та ін. [11, с. 113].

Можливо поліпшити ситуацію зможе впровадження електронного управління. В цьому аспекті Україна досягла відчутних успіхів, адже в рейтингу країн по впровадженню електронного уряду в порівнянні з 2014 роком вона піднялася на 25 позицій і тепер займає 62-й рядок серед 193 країн світу. Зрозуміло, що Україна не може стояти осторонь від прогресивних практик світової спільноти. І, незважаючи на існування окремих факторів, що безпосередньо впливають на швидкість впровадження електронного управління (наприклад, наявність доступу до мережі Інтернет), у будь-якому разі перехід на електронний формат державного управління для України є неминучим, адже, з огляду на міжнародний досвід, результатом цього є відкритість і прозорість витрачання коштів МФО.

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Отже, резюмуючи вищезазначене, можна стверджувати, що діяльність МФО набула вагомого значення для України. Вона сприяє не тільки переходу економіки до ринкових відносин, а й стабілізації економічного прогресу країни в цілому. На сьогодні спостерігається позитивна тенденція стосовно прогнозів виділення коштів МФО під проекти в державному секторі економіки. Проведений комплексний аналіз свідчить про те, що Україна активно співпрацює з МФО.

Становлення України в світовому фінансовому просторі й ефективна співпраця з МФО мають велике значення для стабілізації національної економіки та забезпечення її соціально-економічного зростання, зміцнення фінансового сектора і активізації інвестиційного процесу, розвитку приватного підприємництва та виробничої діяльності.

Перспективами подальших досліджень є формування шляхів підвищення ефективності інвестиційних проектів, що здійснюються МФО в Україні, а також розроблення методики та показників її оцінки.

Література:

1. Сучасний стан і напрями підвищення результативності співробітництва України з міжнародними фінансовими організаціями / Д.Ю. Венцовський // *Фінанси України*. — 2012. — № 5. — С. 14—26.
2. Електронний ресурс: <http://mtu.gov.ua/content/infrastrukturni-proekti-z-ebrr-ta-eib.html>
3. Шатковська Г.О. Підготовка та реалізація проектів, що фінансуються Міжнародним банком реконструкції та розвитку // *Наук.-теорет. конф. "Проблеми розвитку державних і місцевих фінансів"*, Київ (10—11 квітня 2003 р.). — К.: НДФІ, 2003. — С. 371—375.
4. Мар'янович Г.О. Основні напрями співробітництва України з міжнародними фінансовими організаціями // *Наук.-теорет. конф. "Проблеми розвитку фінансової системи України"*, Київ (22—23 квітня 2002 р.). — К.: НДФІ, 2002. — С. 193—197.
5. Міжнародні економічні відносини: Історія міжнар. екон. відносин: підручник для екон. вузів і фак. / А.С. Філіпенко, В.С. Будкін, О.В. Бутенко та ін. — К.: Либідь, 2002. — 190 с.
6. Іваніненко-Свиницька І. Співробітництво України з міжнародними фінансовими організаціями // *Фінанси України*. — 2002. — № 8. — С. 54—59.

7. Арсенюк О. Світовий банк і структурна перебудова фінансового сектора України // *Вісник Національного банку України*. — 2000. — № 9. — С. 55—57.

8. Бодров В. Трансформація економічних систем: роль міжнародних фінансових організацій // *Вісник Української Академії державного управління при Президентові України*. — 2001. — № 4. — С. 56—67.

9. Електронний ресурс: <http://ru.slovoidilo.ua/2016/08/25/infografika/jekonomika/ukraina-v-mirovyyh-rejtingax-proval-v-investicionnoj-politike-progress-v-elektronnom-upravlenii>

10. Вовчак В. Проблеми зовнішніх позик у контексті взаємовідносин з міжнародними фінансовими організаціями / В. Вовчак // *Вісник Української Академії державного управління при Президентові України*. — 2000. — № 2. — С. 149—154.

11. Дунас О. Особливості та основні напрями співробітництва України з міжнародними фінансовими організаціями системи ООН // *Право України*. — 2008. — № 2. — С. 112—115.

References:

1. Ventskovsky, D.Yu. (2012), "The current state and directions of improving of the performance of Ukraine's cooperation with international financial organizations", *Finansy Ukrainy*, vol. 5, pp. 14—26.
 2. Infrastructure projects with EBRD and EIB (2015), "Ministry of Infrastructure of Ukraine", available at: <http://mtu.gov.ua/content/infrastrukturni-proekti-z-ebrr-ta-eib.html> (Accessed 14 January 2016).
 3. Shatkovsky, G.O. (2003), "Preparation and implementation of projects financed by the International Bank for Reconstruction and Development", *Materialy naukovoto-retychnoi konferentsii [Scientific theoretical conference Problems of state and local finance]*, *Naukova teoretichnoya konferentsia [Scientific theoretical conference]*, NDFI, Ukraine, pp. 371—375.
 4. Maryanovich, G.O. (2002), "The main directions of Ukraine's cooperation with international financial organizations", *Materialy naukovoto-retychnoi konferentsii [Materials of the Scientific theoretical conference] Problemu rozvitku finansovoyi systemy v Ukraini [The problems of development of the financial system of Ukraine]*, NDFI, Ukraine, pp. 193—197.
 5. Filipenko, A.S. Budkin, V.S. Butenko, A.V. (2002), *Istoria mizhnar. econ. vidnosin [History Intern. Econ. Relations]*, Lybid, Kyiv, Ukraine.
 6. Ivaninenko-Svyntsytska, I. (2002), "Cooperation of Ukraine with international financial organizations", *Finansy Ukrainy*, vol. 8, pp. 41—45.
 7. Arsenyuk, A. (2000), "World Bank and the restructuring of the financial sector of Ukraine", *Visnuk Natsionalnogo Banky Ukrainy*, vol. 9, pp. 55—57.
 8. Bodrov, V. (2001), *Transforming of the economic systems: the role of international financial institutions*, *Visnuk Ukrayinskoyi Akademiyi derzavnogo upravlinnya pru Prezidentovi Ukrainy*, vol. 4, pp. 56—67.
 9. The official site of Word and Deed (2016), "Word and Deed", available at: <http://ru.slovoidilo.ua/2016/08/25/infografika/jekonomika/ukraina-v-mirovyyh-rejtingax-proval-v-investicionnoj-politike-progress-v-elektronnom-upravlenii>
 10. Vovchak, V. (2000), "Problems of foreign loans in the context of relations with international financial institutions", *Visnuk Ukrayinskoyi Akademiyi derzavnogo upravlinnya pru Prezidentovi Ukrainy*, vol. 2, pp. 149—154.
 11. Dunas, A. (2008), "Features and the basic directions of Ukraine's cooperation with the international organizations of the UN system", *Pravo Ukrainy*, vol. 2, pp. 112—115.
- Стаття надійшла до редакції 03.10.2016 р.*